

JURNAL

ПENTPȣ PESПÎNDIPEA ШTIИNЦЕЛОР NATȣPAЛE ШI ESAKTE,

în toate kлaseлe.

Pediџeatȣ̆

de

Пpofesop Doktop Iȣлiȣ̆ Бapaш.

№ 44. **(Anȣл întiiȣ̆)** **Бȣkȣpeшtĭ.** **Noemвpie 22, 1856.**

Konpindepe: Kafeaoa шi istopia eĭ. — Komȣnikaцiȣnĭ шtiinцifiче miчĭ.

KAFEAOA шi ISTOPIA EĬ.

Aptikoлȣлȣ̆ II.

Kafeaoa ape difepite nȣmipĭ лa difepiцi пoпȣлĭ: Apaвiĭ, inвentatopiĭ kafeлeĭ, o nȣmeskȣ̆ Cahvah; Пepsienii o nȣmeskȣ̆ Cahvoc; лa Tȣpчĭ se nȣmeшte Cahveh; лa Eџiptienĭ Cahava; лa Kinezĭ Ca-phe; în лimвa лatinъ вotanikъ se nȣmeшte Coffea.

Este intepesantȣ̆ a вedea kъ în famiлia плanteлopȣ̆ лa kape aпapцine шi kafeaoa, se afлȣ̆ mȣлte плante вeninate, шi înkъ o плantъ a kъpia deskoпepipe a înaвȣцitȣ̆ domenȣлȣ̆ плanteлopȣ̆ kȣnoskȣte de oamenĭ k'o плantъ foapte пpeцioasъ: aчesta este apвopȣлȣ̆ din kape пpoвine kina, kъчĭ amîndoъ adikъ kafeaoa шi kina пpekȣmȣ̆ шi rapanцa пpeцȣitъ pentpȣ koлoapea eĭ, sîntȣ̆ konpinse întp'o famiлie de плante nȣmite Rubiacée.

Fлoapea apвopȣлȣĭ de kafea (вezĭ firȣpa) seamъnъ mȣлtȣ̆ kȣ fлoapea de Iasminȣ̆; aчeste fлopĭ sîntȣ̆ aлвe ka zъпada шi rpъmъdite mȣлte лa ȣnȣ̆ лokȣ̆ пe pъmȣpĭ; fpȣnza aчestȣĭ apвȣpȣ̆ seamъnъ kȣ aчeea a dafinȣлȣĭ, dap пoameлe sîntȣ̆ poшiĭ ka чipeaшa. Sъ'шĭ imaџine чine-вa akȣmȣ̆ fpȣmȣseцea ȣnȣĭ asemenea apвopȣ̆ kȣ fлopĭ aлвe, kȣ пoame poшiĭ

ші kȣ фрȣnze верzĭ înkise ші stрълȣчitoape, kape de мȣлте орĭ se афлȣ̆ îmпреȣнate пе арборȣ̆, къчĭ флоріле ачestȣĭ арборȣ̆ ръmînȣ̆ пе dînsȣлȣ̆ оптȣ̆ лȣnĭ непрекȣрmatȣ̆.

Dap ші мъріmea ачestȣĭ арборȣ̆ este maжestoaсъ, къчĭ поate съ ажȣнгъ ла о înълціme de 40 пічоаре, însъ oamenii kape кȣлтівȣ̆ ачeastъ плантъ, n'o лasȣ̆ съ kpeaskъ maĭ мȣлтȣ̆ de kîtȣ̆ пînъ ла 15 пічоаре, къчĭ атȣnчĭ поартъ maĭ мȣлте фрȣkte; лȣĭ îĭ мерџе біне ла ȣмбръ, de ачeea în insȣла Java înkonжорȣ̆ арборіĭ мічĭ de kafea kȣ алціĭ арборĭ înалцĭ ka съ kpeaskъ ла ȣмбра лорȣ̆.

Dap dakъ пе d'o парте kafeaoa чере ȣмбръ, пе de алтъ парте нȣ поate съ рабde о kлimъ фрігȣроасъ, чі чере о kлimъ d'o temпературъ de miжлокȣ̆ de ла 15⁰ пînъ ла 18⁰ R.; de ачeea în kлimeле kалde арборȣлȣ̆ de kafea нȣ se ȣзе maĭ мȣлтȣ̆ de kîtȣ̆ пînъ ла о înълціme de ла 3000 пînъ ла 4000 пічоаре песте нівелȣлȣ̆ мъріі, къчĭ maĭ sȣsȣ̆ е преа фрігȣ̆ пентрȣ dînsȣлȣ̆.

În анȣлȣ̆ алȣ̆ doiлea, dȣпъ че арборȣлȣ̆ s'a плантatȣ̆, îнчепе съ поарте фрȣkte; ачeастъ фрȣktiлitate kpeште din анȣ̆ în анȣ̆ maĭ мȣлтȣ̆ пînъ ла анȣлȣ̆ алȣ̆ чінчілea, атȣнчĭ iap deskpeште, de ачeea Javanezii îлȣ̆ skoate din пъmîntȣ̆ ші плантezȣ̆ алтȣлȣ̆ maĭ tînъpȣ̆ în лоkȣлȣ̆ лȣĭ. Ka съ аїбъ чіне-ва о idee de мъріmea плантаціȣнілорȣ̆ de kafea în insȣла Java (de ȣnde віне чea maĭ мape парте a kafeлeĭ че se konsȣмъ în Еȣропа), е destȣлȣ̆ съ zічемȣ̆ kъ гȣверnȣлȣ̆ Олandezȣ̆, проприеtapȣлȣ̆ ачestеĭ insȣле, вinde акоꙁо în fie-kape анȣ̆ 8 пînъ ла 10 miлioane de арборĭ de kafea бътрînĭ ші skoшĭ din пъmîntȣ̆; елȣ̆ траџе ȣнȣ̆ венitȣ̆ mape din ачeастъ insȣлъ, аре аколо моноnолȣлȣ̆ de kafea, adikъ: fie-kape кȣлtivatopȣ̆ de kafea требȣе съ предea гȣверnȣлȣĭ toatъ реколта лȣĭ de kafea, dpeптȣлȣ̆ ȣнеĭ takse fikse ші kъ fie-kape нȣ е пермisȣ̆ съ беа нічĭ мъкарȣ̆ о чeашкъ de kafea din ачeea kape a semънат'о kȣ mîіnеле лȣĭ. De ачeea Javanezii kape еспортȣ̆ kafea пентрȣ toatъ лȣmea, еĭ нȣ беаȣ̆ maĭ нічĭ о datъ kafea, чі se мȣлцȣmeskȣ̆ a беа ȣнȣ̆ фелȣ̆ de чеаiȣ̆ фъkȣtȣ̆ din фрȣnza арборȣлȣĭ de kafea, песte kape toapnъ апъ fepbinte ka ла чеаiȣ рȣseskȣ̆.

Dȣпъ че аȣ̆ кȣлесȣ̆ поамеле de kafea din арборіĭ лорȣ̆, skotȣ̆ нȣmaĭ sîmбȣріĭ ші поамеле ле арȣnkȣ̆ afapъ; ачeштĭ sîmбȣрĭ saȣ̆ воабе ле întindȣ̆ пе рогожінĭ ші ле ȣsȣkȣ̆ ла soape, dȣпъ ачeea жȣпоае în mape парте пеліца dȣпъ din afapъ a sîmбȣрілорȣ̆ în kape sîntȣ̆ konpinse totȣ̆ d'aȣna kîte doъ воабе de kafea. Dȣпъ ачeастъ операціȣне, чернȣ̆ ачeste воабе în вîntȣ̆ ші апоĭ ле daȣ̆ în комерцȣ̆. Kîte о datъ se întîmплъ ka ȣнȣ̆ animaлȣ̆ съ skȣteaskъ пе omȣ̆ de toate ачeste лȣkpъpĭ ostenitoape; adikъ în Java тръеште ȣнȣ̆ фелȣ̆ de mapdepȣ̆ (saȣ̆ dixopȣ̆) kape мънîнkъ kȣ о mape noftъ поамеле de kafea, însъ stomakȣлȣ̆ лȣĭ нȣ поate mistȣi воабеле чеꙁе tapĭ, de ачeea în eskpementeле лȣĭ se гъseskȣ̆ воабеле întpeцĭ, kъpъцitе de kapne ші de пеліца поамеĭ. Javanezii zikȣ̆ înkъ, kъ ачestȣ̆ animaлȣ̆ мънîнkъ поамеле kape konpindȣ̆ воабеле чеꙁе maĭ алеse ші гȣstoase, de ачeea kaȣtȣ̆ еĭ баліга ачestȣĭ animaлȣ̆ ші гъsindȣ-o, skoate dintp'însa kafeaoa, о спалъ ш'о вinde kȣ прецȣ̆ mape. Astȣ̆-фелȣ̆ рапорteazъ воiaжорȣлȣ̆ Junghuhn kape a вълzȣtȣ̆ елȣ̆ însȣшĭ ачeasta. Аша dap поate мȣлцĭ din noĭ вîndȣ̆ о kafea деліціоасъ ш'о лаȣdȣ̆ de diлikatъ, нȣ штiȣ̆ прін че miжлокȣ̆ неплъkȣtȣ̆ a tpekȣtȣ̆ kafeaoa лорȣ̆!

Пînъ în sekȣлȣлȣ̆ алȣ̆ 15-лea, Арабia еpa sinгȣра цеаръ kape da kafea ла toatъ лȣmea. Meka еpa kameра kafeлeĭ пентрȣ totȣ̆ пъmîntȣлȣ̆. Dap maĭ пе ȣpmъ s'a фъkȣtȣ̆ чеpкъpĭ ші s'a плантatȣ̆ kafeaoa în insȣлeле Indieĭ okчidentaлe ші аȣ̆ реȣшitȣ̆ аколо întp'atîta, în kîtȣ̆ India okчidentaлъ dъ акȣмȣ̆ kafea пентрȣ toatъ лȣmea, se tpimite акȣмȣ̆ kiapȣ̆ d'аколо kafea ла Арабia! În sekoлȣлȣ̆ алȣ̆ 17-лea Олandezii аȣ̆ tpasплантatȣ̆ kafeaoa de ла Meka în insȣла Java, ші ачestȣ̆ лokȣ̆ a devenitȣ̆ акȣмȣ̆ челȣ̆ maĭ прінчіпалȣ̆ пентрȣ продȣкціȣнеа kafeлeĭ, къчĭ пе ачeастъ insȣлъ kpeskȣ̆ акȣмȣ̆ пînъ ла 80 miлioane de арборĭ de kafea. Dakъ вомȣ̆ sokoti kъ fie-kape арборȣ̆, ȣнȣлȣ̆ песте алтȣлȣ̆, продȣче пе анȣ̆ kîte 2 лitpe de kafea, атȣнчĭ

вomȣ̆ вedea пpea вine kъ pekoлta kafeлeĭ de лa Java пoate sъ ажȣпгъ пînъ лa 120 miлioane лitpe de kafea пe anȣ̆. În anȣлȣ̆ 1717, iapȣ̆ s'aȣ̆ tpansплantatȣ̆ seminцe de kafea de лa Meka лa insȣлa Bourbon, ши a peȣшitȣ̆ ши akoлo aша de вine, în kîtȣ̆, dȣпъ Meka, aчeastъ insȣлъ dъ akȣmȣ̆ kafeaoa чea maĭ вȣnъ.

Toate лokȣpiлe ȣnde kafeaoa este kȣлtiвatъ, astъzĭ îшĭ tpaгȣ̆ opiцina лopȣ̆ de лa Java. D'akoлo s'a tpimisȣ̆ în anȣлȣ̆ 1710 ȣnȣ̆ kопъчeлȣ̆ лa Amstepdamȣ̆ ши nimenea n'a пȣtȣtȣ̆ sъ'шĭ imaцine чe viitopȣ̆ mape va avea aчestȣ̆ kопъчeлȣ̆, къчĭ, пȣ пȣmaĭ kъ de лa eлȣ̆ se tpaгȣ̆ toцĭ apвopiĭ de kafea kape kpeskȣ̆ akȣmȣ̆ dpentȣ̆ opnamentȣ̆ în гpъdiniлe de iapnъ aлe Eȣponeĭ, вa înkъ o pamȣpъ dintp'însȣлȣ̆ s'a tpasплantatȣ̆ în India okчidentaлъ ши akoлo în пȣцinĭ anĭ kȣлtȣpa kafeлeĭ s'a desвoлtatȣ̆ foapte mȣлtȣ̆, d'akoлo în Бpaziлia ши în aлte цъpĭ mepidionaлe aлe Amepiчeĭ. Akȣmȣ̆ se notȣ̆ пȣmъpa пe пъmîntȣ̆ пînъ лa 30 de цъpĭ în difepite kontinente ȣnde kafeaoa e kȣлtivatъ în dimensiȣnĭ mapĭ; adikъ aчeste цъpĭ sîntȣ̆ în Afpika: Abisinia, Sierraleone, Kaпȣлȣ̆-de-вȣnъ-Speranцъ ши insȣлeлe Medagascar, Bourbon ши Mauritius; în Asia: Apaвia, insȣлeлe Fiлinine, Sȣnda, Java, Sumatra, Coelebes, Ceylon, пeninsȣлa Malacca ши цъpmȣpiлe de Malabar; în Amepika sîntȣ̆: insȣлeлe Antille, Barbadoes, Cuba, Domingo, Guadeloupe, Martinique, Portorico, Jamaica, Costarica, Brasilia, Peru ши Quitto. În Eȣpoпa n'a peȣшitȣ̆ kȣлtȣpa kafeлeĭ, niчĭ kiapȣ̆ în Itaлia ши'n Isпania, de ши aȣ̆ kлime kaлde.

Difepiteлe soiȣpĭ de kafea se deosiвeskȣ̆ dȣпъ koлoape, fopma вoaвeлopȣ̆ ши maĭ kȣ seamъ dȣпъ гȣstȣ̆, în kîtȣ̆ пeгȣцъtopȣлȣ̆ kȣ esпepienцъ шtie вine sъ destinгъ aчeste difepite soiȣpĭ. Nȣ пȣmaĭ пeгȣцъtopȣлȣ̆, dap ши opĭ kape omȣ̆ пoate sъ kȣnoaskъ kafeaoa вȣnъ, dakъ вoaвeлe saлe sîntȣ̆ вine ȣskate, вine potȣnde, netede ши de koлoapea oakeшъ, aпoĭ kîndȣ̆ e пpъжitъ dъ o odoape apomatikъ foapte плъkȣtъ. Kafeaoa de лa Meka ape ȣnite întp'însa toate aчeste kȣaлitъцĭ întp'ȣnȣ̆ гpadȣ̆ mape, ши afapъ d'aчeasta вoaвeлe sîntȣ̆ miчĭ. Din kontpa ȣnȣ̆ soiȣ̆ de kafea opdinapъ (s. e. ȣnȣ̆ feлȣ̆ de kafea de лa Java пȣmitъ Cheriban) ape o fopmъ ovaлъ плanъ (nepotȣndъ) nepeгȣлatъ, лȣnгъ, вoaвeлe sîntȣ̆ mapĭ, d'o koлoape aлвъ saȣ̆ neaгpъ, kîndȣ̆ se пpъжeшte dъ o odoape apomatikъ foapte deвiлъ, dap totȣ̆ feлȣлȣ̆ de kafea, mъkapȣ̆ чeлȣ̆ maĭ opdinapȣ̆ se îmвȣnъtъцeшte kȣ kîtȣ̆ se înveкeшte maĭ mȣлtȣ̆. Kafeaoa чea maĭ ȣpîtъ dakъ o va цine чine-va 20 de anĭ în maгazie, devine atȣnчĭ în paпoptȣлȣ̆ apomeĭ aшa de вȣnъ întokmaĭ ka kafeaoa de Meka din soiȣлȣ̆ чeлȣ̆ maĭ вȣnȣ̆, de aчeea fie-kape гazdъ de kasъ sъ kȣmnepe mȣлtъ kafea o datъ ши s'o цie mȣлtъ timпȣ̆ în dȣлanȣ̆ пînъ o va întpeвȣinцa, ши astȣ̆-feлȣ̆ va avea o kafea foapte вȣnъ. Dap moda în soiȣpĭ de kafea domneшte ka ши în toaлetъ; kъчĭ înainte kȣ kîцi-va anĭ toatъ лȣmea чepea ka вoaвeлe de kafea sъ fie vepzĭ, ши пeгȣцъtopiĭ, ka sъ'шĭ пoatъ vinde mapfa, epaȣ̆ siлiцĭ a въпsi kafeaoa лopȣ̆ k'ȣnȣ̆ feлȣ̆ de въпsea vepde, kape de mȣлte opĭ epa въtъmъtoape sъnъtъцiĭ, saȣ̆ k'o esпȣnea лa aвȣpĭ de aпъ fepвinte ka sъ ia koлoape vepde. Akȣmȣ̆ шtimȣ̆ kъ papȣ̆ se întîmплъ ka вoaвeлe de kafea sъ fie vepzĭ din natȣpъ, de aчeea moda de kafea vepde a înчetatȣ̆, ши toatъ лȣmea пpefepъ akȣmȣ̆ kafeaoa oakeшъ пeвъпsitъ de kîtȣ̆ kafeaoa vepde въпsitъ.

Пpin kaлkȣлeлe statistiчe шtimȣ̆ akȣmȣ̆ kъ în toatъ Eȣpoпa intpъ пe fie-kape anȣ̆ 200 miлioane лitpe kafea din 30 de лokȣpĭ, kape пpodȣkȣ̆ kafea, ши toatъ kafeaoa чe se пpodȣчe întp'ȣnȣ̆ anȣ̆ пeste totȣ̆ пъmîntȣлȣ̆, este aпpoaпe лa 600 miлioane лitpe.

Efekteлe kafeлeĭ asȣпpa kopпȣлȣĭ omeneskȣ̆, sîntȣ̆ foapte însemnate. Ea гoneшte somnȣлȣ̆, цine пe omȣ̆ deшtentȣ̆, îĭ пpokȣpъ o veseлie плъkȣtъ ши'ĭ ȣшȣpeazъ пpodȣkцiȣnea ideiлopȣ̆. Voltaire a zisȣ̆ întp'o zi: „Mediчiĭ zikȣ̆ kъ kafeaoa este o otpavъ kape omoapъ omȣлȣ̆ пe nesimцite, se пoate ши asta, kontinȣъ eлȣ̆, dap sîntȣ̆ mȣлцȣmitȣ̆ maĭ вine sъ tpъeskȣ̆ zeчe anĭ maĭ пȣцinȣ̆ ka omȣ̆ kȣ kafea ши kȣ ideĭ, de kîtȣ̆ zeчe anĭ maĭ mȣлtȣ̆ fъpъ kafea ши fъpъ ideĭ вîndȣ̆ пȣmaĭ aпъ ka o вpoaskъ."

Sîntȣ mȣлцĭ поецĭ челебрĭ kape sîntȣ datopĭ челе maĭ фрȣmoase але лорȣ версȣрĭ, ȣneĭ чешчĭ de kafea neaгръ, въȣtъ maĭ kȣ seamъ seapa.

Afapъ de ачeasta, kafeaoa satȣpъ, гone-ште osteneaлa ши продȣче o simцipe de pe-паȣsȣ ши de *mȣлцȣmipe* intepioapъ. Аша dap kafeaoa esчitъ ши întъpeште fonkцiȣnilе kpee-рiлорȣ, konsepвъ kopпȣлȣ de konsȣmaцiȣne ши faче kъ omȣлȣ kape вea kafea ape тре-вȣinцъ de maĭ пȣцine пȣtpimente. Este în-tp'adeвъpȣ o oвsepвaцiȣne жȣstъ, kъ пȣ se поate sъ гъseaskъ чine-ва ȣnȣ dejȣnȣ maĭ плъkȣtȣ, maĭ пȣtpitiвȣ ши maĭ eftinȣ de kîtȣ o kafea kȣ лапte, kape a devenitȣ akȣmȣ de-жȣnȣлȣ din toate zilele ла milioane de oa-menĭ în Eȣpoпa. Se întpeaвъ akȣmȣ, kape sîntȣ пpinчiпiĭ Kimieĭ konpinшĭ în kafea kape продȣkȣ ачeste kвaлitъцĭ препioase? Eatъ че a гъsitȣ Kimia modepnъ în pапортȣлȣ аче-sta: ȣnȣ felȣ de ȣntȣ apomatikȣ, kape se продȣче kîndȣ пръжimȣ kafeaoa, ȣnȣ felȣ de пpinчiпȣ asstpinцentȣ (întokmaĭ ka koaжa de steжapȣ a tавачiлорȣ) ш'ȣnȣ алтȣ пpinчiпȣ паptikȣлapȣ пȣmitȣ *Kafeinĭй* saȣ Theiniй (se пȣmeште Theiniй, fiindȣ kъ se гъseште ши în чeaiȣ pȣseskȣ). Ачestȣ пpinчiпȣ este паptea чea maĭ препioasъ a kafeлeĭ, fiindȣ kъ елȣ faче ka kafeaoa sъ fie o въȣtъpъ аша de пȣ-tpitiвъ, kъчĭ konpinde Azotȣ saȣ Nitpoцenȣ, adikъ пpinчiпȣлȣ челȣ maĭ пȣtpitiвȣ пentpȣ kopпȣлȣ animaлȣ. Ачestȣ пpinчiпȣ пȣ se stpi-kъ kîndȣ пръжimȣ kafeaoa, чĭ din kontpa se înaвȣцeште komвinîndȣ-se atȣnчĭ ши kȣ ȣntȣлȣ apomatikȣ пȣmitȣ maĭ sȣsȣ. Însъ kafeaoa пȣ тревȣe sъ fie apsъ ла пръжitȣpъ, алtmintpe-лea ачeastъ apomъ se stpikъ ши kafeaoa пpii-meште ȣnȣ гȣstȣ neплъkȣtȣ. Împpeȣnъ kȣ a-чestȣ ȣntȣ saȣ esenцъ apomatikъ se desvoлтъ în kafeaoa пръжitъ ши ȣnȣ ȣntȣ гpaȣȣ, de a-чeea вedemȣ kъ ла пръжitȣpъ, воавeлe de ka-fea se ȣmfлȣ ши devinȣ лȣчitoape întokmaĭ ka лȣkpȣpiлe гpase. Аша dap este înвedepatȣ kъ чine ва sъ вea o kafea вȣnъ, тревȣe sъ aiвъ atenцiȣne mape ла пръжipea eĭ.

Amȣ zisȣ maĭ sȣsȣ, kъ kafeaoa konpin-de ши ȣnȣ пpinчiпȣ asstpinцentȣ пȣmitȣ *ta-ninй* kape faче, kъ opĭ чine simte în гȣpъ o simцipe de asstpikцiȣne ши de amъpъчiȣne kîndȣ вea o kafea neaгpъ fъpъ zaхapȣ, a-чestȣ taninȣ алȣ kafeлeĭ ape паptikȣлapitatea kъ, kîndȣ îлȣ amestekъmȣ kȣ o soлȣцiȣne de fepȣ, пpodȣче ȣnȣ пpeчiпitatȣ вepde. Аша dap amestekîndȣ чine-ва o feptȣpъ de kafea kȣ o soлȣцiȣne de kaлaĭkanȣ (sulfas ferri), ва пpodȣче чepneaлъ вepde пȣmitъ alitzarin, foap-te ла modъ akȣmȣ.

Este ȣnȣ лȣkpȣ foapte kȣnoskȣtȣ, kъ ȣnȣ felȣ de kafea пȣ dъ пpetȣtindenea o въȣ-tȣpъ ekȣaлъ. În doъ kase гъteskȣ kafea totȣ dintp'ȣnȣ felȣ de воаве; kȣ toate ачestea în-tp'o kasъ, kafeaoa este foapte apomatikъ, пe kîndȣ în чea-л-алтъ din kontpa este fъpъ гȣstȣ. Kape e kaȣza ачesteĭ difepinцe? Sîntȣ mȣлte kaȣze kimiчe kape inflȣezȣ asȣпpa вȣnъtъцiĭ kafeлeĭ, adikъ kîndȣ пръжimȣ kafea пȣцinȣ înaintea гъtipiĭ saлe, atȣnчĭ ea konsepвъ toa-tъ apoma, din kontpa kîndȣ kafeaoa pъmîne mȣлtȣ timпȣ пръжitъ, atȣnчĭ пȣ пȣmaĭ kъ a-poma sa se eвапopeazъ ши se пepde, ва in-kъ ȣntȣлȣ гpaȣȣ че e konpinsȣ întp'însa se stpikъ ka opĭ че ȣntȣ înвekitȣ (pînчezitȣ) ши dъ kafeлeĭ ȣnȣ гȣstȣ neплъkȣtȣ ши гpeцosȣ, de ачeea тревȣe sъ se вaцe de seamъ totȣ d'aȣna ka sъ пȣ pъmîne în mopĭ de kafea вp'o воавъ pъtъчitъ de maĭ nainte. Totȣ din kaȣza apomeĭ волatiлe (nestatopnikъ) тревȣe sъ вea чine-ва kafeaoa îndatъ dȣпъ гъtipea eĭ ши sъ n'o лase mȣлtȣ timпȣ neвъȣtъ, d'a-чeea kafeaoa tȣpчeaskъ e mȣлtȣ maĭ apoma-tikъ de kîtȣ kafeaoa nemцeaskъ, fiindȣ kъ este oвiчeiȣлȣ opientaлiлopȣ în kafeneлeлe лopȣ d'a гъti kafeaoa пpoaspъtъ пentpȣ opĭ че mȣ-safipȣ în minȣtȣлȣ kîndȣ o чepe, ши пȣ a în-kълzi ачeea гъtitъ de maĭ nainte. Dap ши kвaлitatea aпeĭ ape o inflȣenцъ mape asȣпpa вȣnъtъцiĭ kafeлeĭ. Kȣ kîtȣ aпa e maĭ лimпe-de, kȣ atîtȣ disoлвъ maĭ mȣлtȣ пpinчiпȣ so-лȣвiлȣ din kafea, пpin ȣpmape dъ o въȣtъpъ вȣnъ, dap kîndȣ aпa e tȣpвȣpe, adikъ ame-stekatъ kȣ пъpцĭ de пъmîntȣ saȣ nopoiȣ, a-tȣnчĭ disoлвъ maĭ пȣцinъ kafea ши dъ o въȣ-tȣpъ neгȣstoasъ. Dap пe d'алтъ пapte, kîndȣ aпa konpinde пpinчiпĭ aлkaлinĭ (potasъ saȣ

sodъ), atȣnчї disoлвъ înkъ maї вine пpinчiпiї soлȣвiлї aї kafeлeї ші dъ o въȣtȣpъ înkъ maї apomatikъ, d'ачеea kîndȣ ва чine-ва sъ веa o kafea maї tape, sъ пȣe în mашinъ kîndȣ fеpве, ka o жȣmъtate лinгȣpiцъ пȣлвepe de вikapвonatȣ de sodъ.

În toatъ Eȣpопа oamenii веaȣ kafea kȣ zахаpȣ ші kȣ лапte; astъ въȣtȣpъ пȣtpitiвъ a devenitȣ akȣmȣ deжȣпȣлȣ пeчesapiȣ din toate ziлeлe пentpȣ miлioane de oamenї. Eї потȣ sъ se прiвeze de aлteлe ші kiapȣ sîntȣ în stape sъ tpeakъ zioa fъpъ a prînzi, dap пȣ потȣ sъ paвde niчї o dimineaцъ fъpъ kafea kȣ лапte. Ачeastъ kafea kȣ лапte, idoлȣлȣ okчidentaлiлopȣ, maї kȣ seamъ a dameлopȣ лopȣ (kape o пpefеpȣ pече ka sъ aiвъ o пeлe finъ), пȣ e kȣnoskȣtъ în Opientȣ. Opientaлȣлȣ *пȣ веa niчї o datъ* kafea kȣ лапte, чi totȣ d'aȣna neaгpъ, ва înkъ de mȣлte opї fъpъ zахаpȣ. Лa noї în Pomъnia, o цeapъ kape se aflъ пe пpaгȣлȣ ȣшeї Okчidentȣлȣї, ȣnde sȣвeniрȣлȣ opientaлȣ se лȣпtъ înkъ kȣ neoлooџismȣлȣ okчidentaлȣ, aiчї aчeastъ лȣпtъ se manifestъ ші пpin manieпa d'a веa kafea dimineaцa. Чeї dȣпъ sistema веke веaȣ dimineaцa o чeашkъ mikъ de kafea tȣpчeaskъ, вîndȣ-o în kъtime mikъ ші în inteрвaлe лȣпџї apistokpatiче, în kape fȣmezȣ ȣnȣ tȣtȣnȣ tȣpчeskȣ dintpȣ'ȣnȣ чiȣвȣkȣ лȣпгȣ, kape apȣ пȣtea sеpвi ші dpeпtȣ apmъ de апъpape, saȣ maї вine ka ѕчeпtpȣлȣ domnieї пatpiapхaлe domestiче, пe kîndȣ чeї пpoгpesiвї kape în toate лȣkpъpiлe aȣ adoпtatȣ ideiлe ші oвiчeiȣpiлe Okчidentȣлȣї, веaȣ ȣnȣ пaхapȣ mape de kafea kȣ лапte fъpъ inteрвaлȣ, ші dȣпъ dînsȣлȣ fȣmezȣ o mikъ џiгapъ foapte demokpatikъ. Eatъ kъ kafeaoa neaгpъ ші aлвъ sîntȣ лa noї simвoлe de doъ пaptide, saȣ sъ zikȣ maї вine de doъ eпoче, de tpekȣtȣ ші de viitopȣ.

O pamȣpъ din apвopȣлȣ de kafea kȣ fpȣkte.

Kape dintp'aчeste doъ modȣpї d'a веa kafea, este пpefеpaвiлъ? Pъsпȣnsȣлȣ este, kъ skoпȣлȣ пentpȣ kape omȣлȣ веa kafea, detepminъ aчeastъ пpefеpinцъ. Kafeaoa kȣ лапte e maї пȣtpitiвъ, пe kîndȣ kafeaoa neaгpъ e maї diџestiвъ, de aчeea dȣпъ masъ e вȣпъ neaгpъ ka sъ diџеpe (mistȣiaskъ) mînkapea, пe kîndȣ dimineaцa лa stomakȣлȣ гoлȣ, kafeaoa kȣ лапte e maї пpefеpaвiлъ. Dap este ші o aлtъ konsidepaцiȣne. Kînd чine-ва воeште sъ веa kafeaoa ka o въȣtȣpъ dȣлче, плъkȣtъ гȣstȣлȣї ші totȣ d'o datъ foapte пȣtpitiвъ, sъ o веa kȣ zахаpȣ ші kȣ лапte, iapȣ kîndȣ чine-ва воeште sъ гъseaskъ în kafea o въȣtȣpъ esчitantъ (aпpinzъtoape), s'o веa neaгpъ ші kiapȣ fъpъ zахаpȣ. Kafeaoa kȣ лапte лiniштeште sпipitȣлȣ, adȣче kiapȣ somnȣ лa ȣnii oamenї; пe kîndȣ kafeaoa neaгpъ esчitъ toatъ aktiвitatea sпipitȣлȣї, гoneште somnȣ, inima вate atȣnчї kȣ o вioiчiȣne mape, ші în imaџinaцiȣnea noastpъ, ideiлe se пpodȣkȣ kȣ o kлapitate admipaвiлъ. Kîte пasaџiȣpї fpȣmoase în лitepatȣpa modepnъ a пaцiȣniлopȣ, sîntȣ пpodȣse пpintp'o чeашkъ de kafea neaгpъ! Kîte вepsȣpї fpȣmoase din oпepiлe пoetiче aлe admipaвiлȣлȣї Schiller sîntȣ insпipate de пapfȣmȣ пoetikȣ aлȣ kafeлeї? Kîte stpofe плine d'ȣnȣ fokȣ sakpȣ în пemȣpitopȣлȣ oпȣ „la Nouvelle Heloise“ ȣnde sȣвлimȣлȣ I. I. Roussean a pidikatȣ ȣnȣ aлtapȣ deвinȣ ȣnȣї amopȣ fеpвinte ші sakpȣ, kîte de aчeste пasaџiȣpї, zikȣ, sîntȣ пpodȣkteлe kъtimeлopȣ imense de kafea, kape aчestȣ omȣ цeniaлȣ лe-a въȣtȣ în Café-Procope ȣnde se apatъ ші akȣmȣ лokȣлȣ шedepiї saлe?

Eatъ o чipkȣmstanцъ kȣpioasъ! Opientaлȣлȣ̆ a kъpȣia вiaцъ este în џenepe maĭ inaktiвъ шi sпipitȣлȣ̆ лȣĭ mȣлtȣ̆ maĭ лiniшtitȣ̆ de kîtȣ̆ ачeлa aлȣ̆ Okчidentaлȣлȣĭ, kȣ toate ачestea Opientaлȣлȣ̆ пpefepъ în kafea kȣaлitatea eĭ esчitantъ, пe kîndȣ̆ Okчidentaлȣлȣ̆ пpefepъ din kontpa kȣaлitatea kaлmantъ a kafeлeĭ! Însъ шi fenomenȣлȣ̆ ачesta nȣ konpinde вp'o kontpadikцiȣne лoџikъ; din kontpa ачeлa kape oвsepвъ maĭ aпpoaпe, înџeлeџe kъ Opientaлȣлȣ̆ kȣ simцiвiлitatea лȣĭ deвiлъ шi kȣ înkлinapea sa kъtpe o aпatie, ape maĭ mȣлtъ tpeвȣinцъ d'o въȣtȣpъ esчitantъ de kîtȣ̆ Okчidentaлȣлȣ̆, лa kape, din kontpa, simцiвiлitatea e пpea вie шi лȣkpapea kpeepiлopȣ̆ e пpea aktiвъ, kontinȣaлъ шi ostenitoape; ачesta ape tpeвȣinцъ d'o пotoлipe kape o гъseшte în kafeaoa kȣ лapte.

Dap kape din ачeste amîndoъ въȣtȣpĭ este maĭ пȣцinȣ̆ вътъmъtoape sъпътъцiĭ? Negpeшitȣ̆ kafeaoa kȣ лapte. Къчĭ, пpekȣmȣ̆ amȣ̆ zisȣ̆, aвȣzȣ̆ kȣ kafeaoa neagpъ пpodȣчe konџestiȣnea sînџeлȣĭ kъtpe kaпȣ̆ шi dȣpepĭ de kaпȣ̆ foapte mapĭ, вътae de inimъ шi maĭ kȣ seamъ emepoide (tpînжĭ). Astъ faптъ e akȣmȣ̆ konstatatъ de toцĭ mediчiĭ шi nȣ maĭ e sȣпȣsъ лa niчĭ o îndoiaлъ; пe d'aлtъ пapte kafeaoa ape шi ea пpoпpietъцĭ medikaлe, de ачeea o întpeвȣinцezȣ̆ ka foлositoape лa ȣneлe diape (opdinape); ka antifapmakonȣ̆ în kontpa tȣtȣnȣлȣĭ, aшa kîndȣ̆ чine-va s'a simцitȣ̆ pъȣ̆ kȣ fȣmapea ȣnȣĭ tȣtȣnȣ̆ foapte tape, sъ вea o чeaшkъ de kafea neagpъ, de ачeea пpin instinktȣ̆ omȣлȣ̆ însoцeшte въȣtȣpa de kafea kȣ fȣmapea de tȣtȣnȣ̆, adikъ doъ antifapmaчe ka ȣnȣлȣ̆ sъ taie чeвa пȣtepea esчitatiвъ ачeлȣĭ л-aлtȣ̆. Dap шi în kontpa efektȣлȣĭ вътъmъtopȣ̆ aлȣ̆ въȣtȣpiлopȣ̆ spiptoase, kafeaoa este ȣnȣ̆ antifapmakonȣ̆, de ачeea dȣпъ o noaпte пetpekȣtъ în adopapea лȣĭ Бakȣsȣ̆, o чeaшkъ de kafea neagpъ este ȣnȣ̆ adeвъpatȣ̆ fъkъtopȣ̆ de вine. Ȣniĭ пpetindȣ̆ kъ kiapȣ̆ în kontpa fpiгȣpiлopȣ̆ шi a пatimeĭ de пeatpъ, kafeaoa este de foлosȣ̆.

Dȣпъ чe amȣ̆ stȣdiatȣ̆ efekteлe fisioлoџiчe aлe kafeлeĭ, sъ esaminъmȣ̆ пȣцinȣ̆ шi efekteлe saлe komepчiaлe шi soчiaлe.

Este totȣ̆ d'aȣna ȣnȣ̆ stȣdiȣ̆ foapte intepesantȣ̆ d'a esamina în чe modȣ̆ шi пînъ лa чe гpadȣ̆, ȣneлe din пpodȣkteлe пъmîntȣлȣĭ aȣ̆ întinsȣ̆ infлȣenцa лopȣ̆ asȣпpa џenȣлȣĭ ȣmanȣ̆? Kȣmȣ̆ aȣ̆ kontpiвȣitȣ̆ a пoпȣлa пъmîntȣлȣ̆, a desvoлta лȣkpapea шi taлentȣлȣ̆ invenцiȣniлopȣ̆ oameniлopȣ̆? Kȣmȣ̆ a kontpiвȣitȣ̆ a faчe вieaцa лopȣ̆ maĭ плъkȣtъ шi maĭ вeseлъ, шi a pealiza ideaлȣлȣ̆ tȣtȣлopȣ̆ oameniлopȣ̆ de simцipĭ noвiлe, adikъ a faчe ka toцĭ oameniĭ fъpъ esenцiȣne sъ se пoatъ вȣkȣpa de fepiчipea вieцeĭ шi de гȣstapea tȣtȣлopȣ̆ dapȣpiлopȣ̆ пpeцioase, kape natȣpa пe a пpokȣpatȣ̆, însъ fъpъ mȣлte keлtȣeлĭ шi жeptfe? Kafeaoa пe вa apъta ȣnȣ̆ esemплȣ instpȣktiвȣ̆ în paпoptȣлȣ̆ ачesteĭ kȣestiȣnĭ.

Kîndȣ̆ kafeaoa a eшitȣ̆ întîiaшi-datъ în Eȣpoпa, epa aшa de skȣmпъ, în kîtȣ̆ o oka kosta patpȣ-zeчĭ de гaлвenĭ! Kȣ toatъ skȣmпъtatea eĭ шi atȣnчĭ ȣniĭ oamenĭ aȣ̆ въȣtȣ̆ kafea, însъ negpeшitȣ̆ nȣmaĭ o mînъ de oamenĭ foapte aвȣцĭ kape aȣ̆ пȣtȣtȣ̆ faчe asemenea keлtȣeлĭ пentpȣ masa лopȣ̆. Dakъ kafeaoa apȣ̆ fi pъmasȣ̆ шi пînъ akȣmȣ̆ în ачeastъ skȣmпъtate, n'apȣ̆ fi deвenitȣ̆ niчĭ o datъ o въȣtȣpъ пoпȣлapъ, пpin ȣpmape n'apȣ̆ fi kîшtiгatȣ̆ niчĭ o datъ imпoptanцa sa soчiaлъ, пpin kape kafeaoa a deвenitȣ̆ ȣnȣ̆ eлementȣ̆ foapte imпoptantȣ̆ în istopia modepnъ a naцiȣniлopȣ̆. Kȣ kîtȣ̆ kafeaoa (пpin плantaцiȣnĭ nȣoĭ în India шi Бpaziлia шi ч. л. t.), s'a eftenitȣ̆ din чe în чe maĭ mȣлtȣ̆, kȣ atîtȣ̆ ȣzaцiȣлȣ̆ eĭ a deвenitȣ̆ maĭ пoпȣлapȣ̆. În timпȣлȣ̆ лȣĭ Fpidepikȣ̆ чeлȣ̆ mape în Пpȣsia, kîndȣ̆ o oka de kafea a skъzȣtȣ̆ лa пpeцȣ de ȣnȣ̆ гaлвenȣ̆, Пpȣsia konsȣma пe anȣ̆ $3\frac{1}{2}$ miлioane fȣnцĭ (aпpoaпe ȣnȣ̆ miлionȣ̆ de oka) de kafea, пe kîndȣ̆ astъzĭ kînd пpeцȣлȣ̆ kafeлeĭ a skъzȣtȣ̆ шi maĭ mȣлtȣ̆ шi a aжȣnsȣ̆ a kosta nȣmaĭ ȣnȣ̆ taлepȣ̆ ($4\frac{1}{2}$ sfanцixĭ) okaoa, konsȣmaцiȣnea kafeлeĭ în Пpȣsia s'a sȣitȣ̆ пînъ лa 40 miлioane fȣnцĭ ($13\frac{1}{2}$ miлioane oka) пe anȣ̆. Sъ nȣ zikъ чine-вa kъ ачeasta пpoвine din mȣлцipea oameniлopȣ̆ în Пpȣsia de atȣnчĭ пînъ akȣmȣ̆, къчĭ пoпȣлaцiȣnea eĭ nȣ s'a înmȣлцitȣ̆ din timпȣлȣ̆ лȣĭ Fpidepikȣ̆ чeлȣ̆ mape пînъ akȣmȣ̆ kȣ 13 opĭ шi $\frac{1}{2}$. Dap Fpidepikȣ̆, ачestȣ̆ omȣ̆ sȣпepiopȣ̆ шi pemapkaвiлȣ̆ în toa-

te akцiѕniле saле, în рапортѕлѕ kafeлeĭ a komisѕ o epoape mape. Пе kîndѕ amikѕлѕ sъѕ Voltaire epa ѕnѕ апostoлѕ de kafea, eлѕ din kontpa a întokmitѕ niште opdine шi ѕnѕ sistemѕ, aвîndѕ de skoпѕ d'a mъpцini въѕtspa kafeлeĭ în Пpѕsia. Însъ epoapea лѕĭ Fpidepikѕ a eшitѕ dintp'o kaѕzъ komѕnъ atѕnчĭ tѕtѕлopѕ гѕвepnелopѕ. Adikъ fie-kape гѕвepnѕ ш'a imaцinatѕ atѕnчĭ kъ, kѕ kîtѕ ѕnѕ statѕ kѕmпъpъ maĭ пѕцinѕ din afapъ, kѕ atîtѕ se faчe maĭ вopatѕ, шi kѕ kîtѕ kѕmпъpъ maĭ mѕлtѕ de лa aлцiĭ, kѕ atîtѕ se sъpъчeште maĭ mѕлtѕ, de aчeea aѕ oпpitѕ ka пoпѕлѕ sъ nѕ гѕste лѕkpѕpĭ, niчĭ sъ пoapte xaĭne de matepiĭ пpoвenite din afapъ, ka sъ nѕ iasъ вaniĭ din цeapъ afapъ în stpeinъtate. Toцĭ шtimѕ kъ aчestѕ sistemѕ de ekonomia пoлitikъ, este kѕ totѕлѕ гpeшitѕ, de kîndѕ Adamŭ Smith, a apъtatѕ kъ вaza вoгъцieĭ ѕnѕĭ пoпѕлѕ nѕ konsistъ în apцintѕ, niчĭ în aѕpѕ, чi în вaлoapea пpodѕkteлopѕ saлe; însъ nѕ пѕtemѕ a intpa aiчĭ maĭ mѕлtѕ în aчeastъ kѕestiѕne, destѕлѕ kъ konstatъmѕ efektѕлѕ aчestѕĭ sistemѕ пpoiвitiвѕ шi în рапортѕлѕ въѕtspeĭ de kafea a oameniлopѕ.

Kѕ toate aчestea, nѕ nѕmaĭ Пpѕsia чi mѕлte aлte state aѕ пѕsѕ o вamъ mape asѕпpa imпoptaцieĭ kafeлeĭ în цeapa лopѕ. Skoпѕлѕ лopѕ epa d'a se emanчiпa d'ѕnѕ пpodѕktѕ stpeinѕ kape nѕ kpeште în цeapa лopѕ. Dap kѕ aчeasta aѕ isѕѕtitѕ oape чeвa? niчĭ de kѕmн; kъчĭ вoгatѕлѕ a ѕpmatѕ a вea kafea, de шi a kostatѕ foapte skѕmпѕ, пe kîndѕ sъpakѕлѕ вpîndѕ sъ imiteze пe вoгatѕлѕ, шi пeпѕtîndѕ, s'a înшeлatѕ însѕшĭ вîndѕ dimineaцa ѕnѕ feлѕ de въѕtspъ neagpъ гъtitъ de чikoape saѕ de pindъ, de sekapъ saѕ de mopkoвĭ пpъжiцĭ, saѕ шi de seminцe de sпapanгeлѕ, zikîndѕ kъ вea kafea. De шi toate aчeste въѕtspĭ seamъnъ kѕ kafeaoa, însъ sîntѕ foapte deпapte d'a aвea вpe ѕna din kѕaлitъцiлe eĭ пpeцioase, kъчĭ n'aѕ kafeinѕ, пpin ѕpmape nѕ sîntѕ nѕtpitiвe, aпoĭ n'aѕ niчĭ пpinчiпѕлѕ вiвifъkъtopѕлѕ пepвiлopѕ kape iлѕ пosedъ kafeaoa.

Kъtimea de kafea kape se konsѕmъ akѕmѕ пe anѕ пeste totѕ пъmîntѕлѕ шi de kpeштepea пpoгpesiвъ a aчesteĭ konsѕmaцiѕnĭ, пe apъtѕ ѕpmъtoapeлe doѕъ taвлe statistiчe:

S'a konsѕmatѕ în anѕлѕ 1830.		În anѕлѕ 1849.
În Mapea-Бpitanie	21 miлioane fѕnцĭ	$34\,{}^1/_2$ miл. fѕnцĭ.
„ Оланda шi Белцia	81 „ „ „	68 „ „
„ Цepmania, Aѕstpia	. . . .	142 „ „
„ Pѕsia	64 „ „ „	7 „ „
„ Sвeцia шi Danim.	. . . . .	16 „ „
„ Fpanчia	. . . . . .	61 „ „
„ Itaлia, Tѕpkia шi Eлada	70 „ „ „	$32\,{}^1/_2$ „ „
„ Isпania, Пoptѕгa.	. . . . .	13 „ „
„ Statѕpiлe-Ѕnite din Amepika	41 „ „ „	152 „ „
	277 miлioane.	526 miлioane.

Kîndѕ faчemѕ o komпapaцiѕne întpe kъtimea kafeлeĭ konsѕmate în fie-kape цeapъ шi întpe nѕmъpѕлѕ лokѕitopiлopѕ aчesteĭ цъpĭ, o sъ iasъ pezѕлtatѕлѕ ѕpmъtopѕ: În Mapea-Бpitanie вine пentpѕ fie-kape лokѕitopѕ $1\,{}^1/_8$ fѕntѕ пe anѕ, în Fpanчia $1\,{}^8/_{10}$ шi în Цepmania 5 fѕnцĭ. Aчeste цifpe sîntѕ instpѕktiвe în difepinte рапоpтѕpĭ, adikъ пe apъtѕ kъ în Mapea Бpitanie, de шi oameniĭ akoлo mъnînkѕ шi вeaѕ maĭ mѕлtѕ de kîtѕ în aлtъ пapte, însъ în рапортѕлѕ konsѕmaцiѕneĭ kafeлeĭ, se konsѕmъ лa dînшiĭ maĭ пѕцinѕ de kîtѕ în Цepmania шi'n Fpanчia. Kaѕza aчesteĭ esчeпцiѕnĭ este, kъ în Mapea-Бpitanie, чeaiѕлѕ faчe o mape konkѕpenцъ kafeлeĭ; maĭ toцĭ Anглeziĭ вeaѕ чeaiѕ шi пѕцinĭ вeaѕ kafea. În Fpanчia вinѕлѕ шi чiokoлata fakѕ konkѕpenцъ kafeлeĭ, пe kîndѕ în Цepmania ѕnde oameniĭ вeaѕ пѕцinѕ чeaiѕ шi вinѕлѕ e skѕmпѕ, akoлo kafeaoa este mѕлtѕ пpefepatъ. Nѕmaĭ în Tъpчia (ѕnde iapѕ въѕtspa вinѕлѕĭ e oпpitъ din пaptea peлiцieĭ) шi în Statѕpiлe-Ѕnite aлe Amepiчeĭ se konsѕmъ atîtѕ de mѕлtѕ kafeaoa ka шi în Цepmania.

Kîndѕ вomѕ лѕa în konsidepaцiѕne, kъ 526 miлioane de fѕnцĭ de kafea kape se konsѕmъ пe fie-kape anѕ пeste totѕ пъmîntѕлѕ, pepezintѕ ѕnѕ kaпitaлѕ de 50 miлioane de гaлвenĭ, шi kъ aчeastъ плantъ este akѕmѕ въѕtspa de toate ziлeлe a 100 miлioane de oamenĭ, atѕnчĭ o sъ fimѕ konвinшĭ kъ aчeastъ плantъ гъsitъ înainte kѕ kîte-вa sѕte de anĭ întp'ѕnѕ koлцѕ askѕnsѕ aлѕ Asieĭ, a fъkѕtѕ пpoгpese mapĭ шi a deвenitѕ akѕmѕ лa o пѕtepe шi лa o infлѕinцъ foapte însemnъ-

toape. Kîndȣ Наполеон 1-iȣ a врȣtȣ съ silеаskъ пе Англia ka съ fakъ паче кȣ dînsȣ, a inвentatȣ sistemȣлȣ kontinentaлȣ, adikъ: a împedekatȣ пе Англеzî ka съ нȣ kîштiџе de ла Еȣропенî miлioane de галвенî пе anȣ прin esпортȣлȣ kafeлeî шi zахарȣлȣî, апоî Еȣропенiî ш'аȣ ръsвȣnatȣ ла Vaterloo asȣпра лȣî Наполеонȣ, de че нȣ 'i-a лъsatȣ съ вea în паче kafeaoa лорȣ кȣ лapte din toate ziлeлe. Eatъ къ kafeaoa a deвenitȣ ȣнȣ aлiatȣ пȣtepnikȣ în kontpa fopџeî koлosaлe a џенȣлȣî ȣнȣî Наполеонȣ! Че tpiȣmfȣ mape пentpȣ o плantъ modestъ! Наполеонȣ a zisȣ o datъ: „прin stomakȣ, kaпiî stateлорȣ гȣвернеzȣ oamenii;“ dȣпъ вътълia de ла Vaterloo a пȣtȣtȣ съ zikъ: „прin kafea кȣ лapte поate съ пеаpzъ чine-va o вътълie шi кȣ вътълia o kopoanъ imперiaлъ!“ Eatъ kȣmȣ în лȣmea ачеasta лȣкрȣрiлe челe mapî sîntȣ лeгate întp'o легътȣръ intimъ кȣ лȣкрȣрiлe челe miчî!

Терminîndȣ ачестȣ aptikoлȣ, вomȣ пomeni doȣъ anekdote ȣрmътоape: În timпȣлȣ лȣî Fontanelle, akademia de mediчinъ din Парisȣ s'a пpoнȣнџatȣ în kontpa ȣzaџiȣлȣî de kafea, zikîndȣ къ kafeaoa este o otpaвъ. Kîndȣ întp'o zi ȣнȣ memвpȣ aлȣ akademieî penetъ лȣî Fontanelle ачеastъ idee, вътpînȣлȣ пoetȣ îî ръsпȣnde: „Doktope, ka шi dȣmneata sîntȣ de пъpepe къ kafeaoa este o otpaвъ, eȣ însъ de kîndȣ amȣ înчепȣtȣ съ вeaȣ kafea, adikъ de sîntȣ akȣmȣ 80 de anî, sîntȣ de пъpepea ачeasta.“ Нȣ se поate o satipъ maî finъ în kontpa претенџiȣneî къ kafeaoa este o otpaвъ.

Kîndȣ în anȣлȣ 1720 Фpanчia a хотърîtȣ a imita Олanda în плantaџiȣnea kafeлeî în koлoniiлe saлe, гȣвернȣлȣ a opdinatȣ de s'a лȣatȣ o плantъ de kafea kape kpeштea întp'o oaлъ în staвiлimentȣлȣ вotanikȣ din Парisȣ нȣmitȣ гpъdina de плante (Jardin des Plantes), шi a dat'o în mîna къпitanȣлȣî Deslieux ka s'o adȣkъ ла ȣna din insȣлeлe Antille. Dap fiindȣ пе mape, s'a întîmплatȣ съ fie лiпsъ de апъ oameniлорȣ din kopaвie, atȣнчî къпitanȣлȣ Deslieux a жеptfitȣ жȣmъtate din пopџiȣnea sa пpoпpie de апъ шi a ȣdatȣ кȣ dînsa плanta de kafea ka съ нȣ se ȣsȣче пе dpȣmȣ, шi аша a adȣs'o вine ла Antille. Dap џeнеpositatea лȣî a fostȣ вine ръsплътitъ, къчî ачеastъ плantъ semънîndȣ-o пе ȣna din insȣлeлe Antillelor, a pеȣшitȣ atîtȣ de вine în ачеastъ kлimъ фавоpaвiлъ, în kîtȣ dȣпъ пȣџinî anî miî de apвȣpî de kafea aȣ akопepitȣ insȣлeлe Domingo, Guadeloupe шi mȣлte aлteлe, kape dъ akȣmȣ miлioane de oka de kafea kape deлekteaзъ sȣte de miî de oamenî шi îmвогъџeskȣ п'ачеî kape o поsedȣ. Eatъ fpȣktȣлȣ џeнеpozitъџiî oмȣлȣî kiapȣ къtpe o плantъ! Oameniлорȣ, fiџî џeнеpoшî! џeнеpositatea adȣче fpȣkte вȣne totȣ d'aȣna!

KOMȢNIKAЏIȢNÎ ШTIINЏIFIЧE MIЧÎ.

În insȣлa Maлta s'a apъtatȣ ла 12 aлe лȣнeî Oktomвpie dimineaџa ȣнȣ kȣtpemȣpȣ foapte mape. Газетeлe пȣвлiче pапортȣ despe ачестȣ eвenimentȣ челe ȣрmътоape: Noaptea din 11 Oktomвpie, ла 10 ope, oamenii d'akoлo aȣ simџitȣ ȣнȣ mikȣ kȣtpemȣpȣ. Dap ла 2 ope шi 12 minȣte dȣпъ mezȣлȣ нопџiî, aȣ simџitȣ o isвȣknipe tape. În пȣџine minȣte ȣлiџeлe aȣ fostȣ плine de вървaџî, femeî шi kопiî къpopa de sпaimъ лe înгълвenise feџeлe. Totȣ atȣнчî s'a aȣzitȣ ȣнȣ вromotȣ sȣвtepanȣ kape semъna кȣ вȣрлетȣлȣ ȣнȣî tȣнetȣ; toate kлопoteлe вisepiчiлорȣ aȣ înчепȣtȣ sinгȣpe a sȣna (къчî kȣtpemȣpȣлȣ аша de tape лe miшka). Kiapȣ o парte din чetatea вestitъ s'a stpikatȣ. Totȣ kȣtpemȣpȣлȣ a џinȣtȣ 22 minȣte. Toate kaseлe s'aȣ pȣinatȣ din kaȣza mapî sгȣdȣitȣpî. Toatъ пaгȣвa insȣлeî s'a sȣitȣ ла sȣma de ȣнȣ miлionȣ fiopinî. O împpeжȣpape kȣpioasъ este aiчî къ kȣtpemȣpȣлȣ ачеsta s'a întinsȣ шi sȣвtȣ mape, în kîtȣ o fpeгatъ Пpȣsianъ anȣme Danџirȣ, kape a mepsȣ atȣнчî пе mape ла o deпъptape de 180 miлe Англеze, a simџitȣ ачестȣ kȣtpemȣpȣ, în kîtȣ maшiniлe saлe aȣ stъtȣtȣ. Totȣ atȣнчî s'a simџitȣ ȣнȣ kȣtpemȣpȣ mape în totȣ Еџiпtȣлȣ, шi maî кȣ seamъ în kaпitaлa Kaipo, în kîtȣ s'aȣ dъpъmatȣ akoлo 200 de kase шi 30,000 de oamenî aȣ pъmasȣ пе dpȣmȣpî!

Тiпографiа naџionaлъ a лȣî Iосеф Романов шi Komп.